

UPPSALA UNIVERSITET
Institutionen för nordiska språk

EXAMENSARBETE, 15 hp
Svenska som andraspråk C
Vt 2017

Är lättläst lättläst?

En jämförande studie av *Kejsarn av Portugallien* och dess
lättlästa version

Erika Wallgren Ekström

Handledare: Charlotta Busing
Institutionen för nordiska språk

Sammandrag

Personer med annat modersmål än svenska är en av flera målgrupper för lättläst litteratur, och lättlästa texter rekommenderas att användas inom undervisningen för svenska som andraspråk. Det har dock förts kritik mot lättlästa texter och deras lämplighet för personer med annat modersmål än svenska.

Uppsatsens övergripande syfte är att undersöka om den lättlästa versionen av *Kejsarn av Portugallien* har större förutsättningar för läsförståelse för andraspråkläsare än originalversionen. Konkret är syftet att undersöka läsbarheten hos en lättläst text och dess originalversion utifrån variablerna *röst* och *kausalitet*, då dessa är drag som har visat öka förståelsen av texter hos andraspråkstalare.

Metoden som använts i denna uppsats är en kvantitativ typ av textanalys där jag räknat förekomster av olika språkliga drag kopplade till variablerna *röst* och *kausalitet*.

Materialet för undersökningen är det första kapitlet i *Kejsarn av Portugallien* av Selma Lagerlöf och dess lättlästa version.

Analysen visade att vissa aspekter av *röst* var mer framträdande i den lättlästa texten, men att originaltexten överlag hade en högre grad av både *röst* och *kausalitet*.

Det innebär att den lättlästa texten inte är mer läsbar än sitt original enligt de undersökta variablerna. En kompletterande kvalitativ analys eller testning av andraspråkstalets förståelse av de olika texterna behövs för att med säkerhet kunna avgöra om någon av texterna är mer lättläst.

Nyckelord: *svenska som andraspråk, läsbarhet, läsförståelse, lättläst, röst, kausalitet*

Innehåll

1 Inledning	5
1.1 Syfte	5
1.2 Disposition	5
2 Bakgrund	6
2.1 Lätläst	6
2.2 Röst	8
2.2.1 Aktivitet.....	8
2.2.2 Muntlighet	9
2.2.3 Konnektivitet.....	9
2.3 Kausalitet	10
2.4 Röst och koherens	10
3 Metod och material.....	12
3.1 Material	12
3.2 Metod	13
3.2.1 Röst	13
3.2.2 Kausalitet.....	17
3.3 Reflektion över material och metod.....	17
4 Resultat	18
4.1 Originalversionen.....	18
4.1.1 Röst i originalversionen	18
4.1.2 Kausalitet i originalversionen	20
4.2 Den lättlästa versionen.....	21
4.2.1 Röst i den lättlästa versionen.....	21
4.2.2 Kausalitet i den lättlästa versionen.....	22
4.4 Sammanfattning och jämförelse av resultat	22

5 Diskussion	24
6 Avslutning	29
6.1 Slutsats	29
6.2 Vidare forskning	29
Litteratur	31
Bilagor	33
Bilaga 1. Textutdrag från originaltexten	33
Bilaga 2. Textutdrag från den lättlästa versionen	38

1 Inledning

Lättläst litteratur från LL-förlaget och Myndigheten för tillgängliga medier skapas för flera olika målgrupper och har syftet att ge alla tillgång till olika typer av skriftlig media. En av dessa tänkta målgrupper är personer som lär sig svenska. Kritik har dock förts mot lättläst litteratur, eftersom texterna ofta är så korta och avskalade att det blir svårt att engageras av och skapa samband i texten.

Eftersom lättlästa böcker används inom undervisningen av svenska som andraspråk och svenska för invandrare är det intressant att undersöka hur väl anpassade dessa texter egentligen är för andraspråksläsare.

I denna undersökning kommer jag att analysera läsbarheten i *Kejsarn av Portugallien* och dess lättlästa version utifrån variablerna *röst* och *kausalitet*, som är drag i text som skapar engagemang hos läsaren samt hjälper läsaren förstå orsakssamband i texten. Dessa drag har visat sig vara särskilt gynnsamma för läsförståelsen för andraspråksinlärare.

1.1 Syfte

Det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka huruvida den lättlästa versionen av *Kejsarn av Portugallien* ger läsare med annat modersmål än svenska större förutsättningar för förståelse än originalversionen. Mer konkret är syftet att undersöka och jämföra läsbarheten i boken *Kejsarn av Portugallien* och dess lättlästa version utifrån variablerna *röst* och *kausalitet*.

Jag har arbetat utifrån följande frågeställningar:

- Hur skiljer sig verken gällande explicita uttryck för *kausalitet*?
- Hur skiljer sig verken gällande uttryck för *röst*?

1.2 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i sex kapitel: 1 Inledning, 2 Bakgrund, 3 Metod och material, 4 Resultat, 5 Diskussion och 6 Avslutning.

I kapitel 2 Bakgrund ges först en bakgrund till lättläst litteratur. Därefter beskrivs och definieras begreppen *röst* och *kausalitet*. Slutligen redogör jag för dragen *röst* och *koherens* och deras betydelse för andraspråksinlärares läsförståelse.

I kapitel 3 Metod och material beskrivs först materialet som har analyserats i undersökningen. Sedan redogör jag för analysmetoden som har använts i studien och beskriver mitt tillvägagångssätt vid analysen av *röst* och *kausalitet*. Därefter följer en reflektion över valet av metod i undersökningen.

I kapitel 4 Resultat redovisas resultaten av den analys som gjorts. Först redovisas resultaten för analysen av *röst* och *kausalitet* i originaltexten och därefter resultatet för den lättlästa versionen. Resultaten sammanställs sedan i tabellform och kommenteras och jämförs.

I kapitel 5 Diskussion diskuteras och tolkas studiens resultat i förhållande till uppsatsens syfte och frågeställningar samt den teori som presenterats i kapitel 2.

I kapitel 6 Avslutning presenteras slutsatserna som har dragits av resultatet och diskussionen samt ges förslag på vidare forskning inom ämnet.

2 Bakgrund

I detta kapitel ger jag först en bakgrund till lättläst litteratur. Därefter redogör jag för och definierar begreppen *röst* och *kausalitet*. Avslutningsvis redogör jag för tidigare forskning gällande dragen *röst* och *koherens* kopplat till andraspråkläsares läsförståelse.

2.1 Lättläst

Myndigheten för tillgängliga medier har som mål att göra litteratur och samhällsinformation tillgängliga för alla. En del av arbetet mot det målet ligger i att producera och ge ut lättläst litteratur (*Lär dig svenska*, u.å.). Det är myndigheten för tillgängliga medier som ansvarar för utgivningen av böcker från LL-förlaget (*LL-förlaget*, u.å.).

Myndigheten för tillgängliga medier riktar sig till alla med lässvårigheter, däribland personer med funktionshinder, ovana läsare, och personer med ett annat modersmål än svenska (*Om lätta texter*, u.å.). De rekommenderar lättlästa böcker från LL-förlaget för svenska som andraspråksinlärare både för att läsas hemma och för att användas i undervisningen på SFI och Svenska som andraspråk (*Lär dig svenska*, u.å.). Myndigheten för tillgängliga medier ger även ut lektionsmaterial som är tänkt att användas vid läsning av och arbete med de texter som ges ut.

LL-förlaget producerar så väl nya böcker som skrivs direkt på lättläst svenska som omarbetade lättlästa versioner av böcker som redan finns. Så här beskriver LL-förlaget sina

lättlästa böcker: ”En lättläst bok från LL-förlaget har ett tydligt innehåll, språket är konkret och vardagligt utan att bli färglöst. Böckerna är ofta illustrerade, typsnittet är lättläst och den grafiska formen tydlig med mycket luft kring text och bild.” (*LL-förlaget*, u.å.).

Dessa riktlinjer presenterar Myndigheten för tillgängliga medier för att producera lättläst text:

- Texten ska utgå från läsaren – texten ska anpassas till vilken typ av läsare den vänder sig till.
- Texten ska ha en röd tråd och ta tag i läsaren direkt.
- Sammanhanget ska vara tydligt – läsaren ska inte behöva ha omfattande förkunskaper
- I texten används vardagliga ord och korta rader.
- I layouten ska text och bild samspela.
- Språket och framställningen i en lättläst text är inte alltid likadant. En bok, en tidningsartikel eller en broschyr är olika medier med olika krav och syften.

(*Om lätta texter*, u.å.)

Även Sundin (2007:164) samt Reichenberg och Lundberg (2008:25) menar att personer som lär sig svenska kan vara hjälpta av lättläst litteratur, men menar att dessa personer har annorlunda behov av hur den lättlästa texten bör vara. Sundin (2007:164) menar att svenska som andraspråksläsare behöver hjälp med förkunskaper och sammanhang. Hon skriver också att många svenska som andraspråksläsare vill ha förklaringar till svåra ord i texten så att de kan lära sig dem, snarare än att man byter ut de svåra orden mot lättare. Reichenberg och Lundberg (2008:25) menar att de största problemen för personer som läser på ett andraspråk är ordförståelsen, meningsbyggnaden, ordspråk och metaforer.

Lättlästa texter har ofta ett förenklat ordförråd, men det är osäkert om det är gynnsamt för andraspråksinlärare, eller om det i själva verket hämmar den språkliga utvecklingen (Reichenberg & Lundberg, 2008:25; Sundin, 2007:164).

Ett annat problem med lättlästa texter är att de ofta är så korta och avskalade att texten blir mindre engagerande och upplevs som tråkig (Sundin, 2007:219; Reichenberg, 2014:46f). Lättlästa versioner av texter är ofta mycket kortare än sina original, samtidigt som de har ungefär samma innehåll. Det kan göra att texterna verkar lättare att ta till sig för en person med lässvårigheter. Förkortningen av texten leder dock till överhoppade tankeled och sker ofta på bekostnaden av tydliga logiska relationer och andra drag som hjälper förståelsen, vilket gör att texten kräver mer av läsaren i form av inferenser och förkunskaper för att kunna förstås (Reichenberg, 2014:44–47).

Lättlästa texter har också ofta korta meningar och få bisatser. Ofta radas de korta meningarna dock upp efter varandra utan några satskonnekteror, vilket gör det svårare för

läsaren att förstå hur meningarna hänger ihop. De korta meningarna och få bisatserna gör dessutom att rytmen, som skapas av omväxlande långa och korta meningar, försvinner, vilket gör texten svårare att läsa (Reichenberg, 2014:44–47).

Leijonberg (2016) ifrågasätter hur väl det lämpar sig att som lärare använda sig av den lättlästa versionen av *Jag är Zlatan* (Lagercrantz & Ibrahimovic) i undervisning för svenska som andraspråk.

Undersökningen visade att originalet utifrån författarens undersökta variabler nästan är lika lättläst som den lättlästa versionen. Leijonbergs (2016) slutsats är att den lättlästa versionen skulle kunna vara svårare att läsa för en andraspråksinlärare, eftersom texten kortats ner så mycket att mycket information måste pressas in på en mindre yta. Mycket i den lättlästa versionen har också skalats bort, vilket Leijonberg (2016) menar gör att texten blir tråkig och ointressant.

2.2 Röst

Begreppet *röst* avser författarens röst i texten. En tydlig författarröst minskar distansen mellan läsaren och författaren, och låter läsaren engageras av texten genom att tala direkt till hen (Reichenberg, 2000:53f).

Röst kan delas upp i de tre kategorierna *activity*, *orality* och *connectivity*. Jag kommer hädanefter att använda de svenska översättningarna *aktivitet*, *mundlighet* och *konnektivitet* efter Liberg (2000:3f).

2.2.1 Aktivitet

Texter som präglas av *aktivitet* har dynamiska verb som representerar konkreta handlingar och satser med tydliga subjekt. Tydliga subjekt och verb som representerar konkreta handlingar gör att läsaren lättare kan förstå vem det är som utför vilken handling. Subjekt blir otydliga när de uttrycks med indefinita pronomen såsom *man* och *någon*. De blir också otydliga i passiv form, då det egentliga subjektet, eller agenten, antingen blir objekt, eller försvinner helt. Subjektet kan också bli otydligt i ofullständiga satser. En text med hög *aktivitet* har färre statiska verb som betecknar tillstånd snarare än händelser, samt färre syntaktiska konstruktioner där subjektet blir otydligt, som exempelvis passiv form och satsförkortningar (Reichenberg, 2000:54; Beck mfl, 1995:225).

2.2.2 Muntlighet

Muntlighet innebär att texten karaktäriseras av talspråkliga drag och liknar det muntliga språket. Det muntliga språket är mer informellt och vardagsnära och har inslag av dialog. (Reichenberg, 2000:54; Beck mfl, 1995:225). Drag som Reichenberg (2000:87f) använde när hon försåg en text med *muntlighet* i sin studie var kortare meningar, löst sammansatta partikelverb, korta fundament, aktiv form och dialog. Sammansättningar i texten skrevs om eller delades upp, det talspråkliga *dom* ersatte *de/dem* i dialoger och när textkaraktärer tänker högt, och ord som för eleverna i studiens vardag ansetts som främmande ersattes med vanligare ord.

Reichenberg (2000:74) undersökte också substantivfrekvensen i olika textversioner, eftersom en hög andel nominaler är typiskt för skriftspråk.

Längden och komplexiteten hos satser och meningar är i sig av vikt vid en texts läsbarhet. Långa och komplexa satser och meningar, däribland satser med långa fundament, är krävande för arbetsminnet och därför svårare att förstå (se t.ex. Reichenberg, 2014:38–40; Høien & Lundberg, 2013:25; Liberg, 2000:3; Björnsson, 1968:17). En kortare meningslängd är dock inte enbart positivt för en texts läsbarhet. Växlande kortare och längre meningar gör att texten får en rytm som gör den lättare att läsa (Lundberg & Reichenberg, 2008:43f, Sundin, 2007:131f).

Ett annat drag typiskt för skriftspråklighet som i sig kan skapa problem för andraspråkläsare är sammansättningar (Sundin, 2007:165). Sammansättningar kan vålla problem då de lätt kan missförstås när betydelsen inte stämmer överens med sammansättningsledens betydelser. Det kan också vara svårt att veta var morfemgränserna går (Reichenberg, 2000:75).

2.2.3 Konnektivitet

Konnektivitet berör närheten mellan texten och läsaren. För att stärka relationen mellan texten och läsaren kan berättaren tala till läsaren, till exempel genom direkt tilltal eller genom att resonera kring och tydliggöra textkaraktärernas relationer samt deras känslor och reaktioner kring händelser i texten (Reichenberg, 2000:54; Beck mfl, 1995:225). I Reichenbergs studie använder hon sig ytterligare av att låta personer i texten göra känslomässiga utrop och uppmaningar, samt tänka högt (Reichenberg, 2000:88f).

2.3 Kausalitet

Kausalitet innebär orsakssamband, alltså sambandet mellan orsak och verkan. Orsakssamband kan vara både implicita och explicita. Vid implicita orsakssamband är delar av informationen utelämnade, vilket gör att läsaren måste inferera, eller läsa mellan raderna, för att till fullo förstå innehållet i texten (Reichenberg, 2000:82f). I exemplet: *Frida glömde paraplyet på bussen, när hon kom hem från jobbet lade hon jackan och mössan i torktumlaren.* är viss information utelämnad som vi behöver för att kunna förstå varför Frida lade sina kläder i torktumlaren. Det är med bakgrundskunskaper om väder och funktionerna hos paraplyer och torktumlare som vi kan göra inferenserna: *Torktumlare torkar kläder. Frida torkade sina kläder. Man torkar saker som är blöta. Kläderna var blöta. Frida glömde sitt paraply. Paraplyer skyddar mot regn. Kläder blir blöta av regn. Det regnade ute.* (Reichenberg & Lundberg, 2008:30f).

Implicita orsakssamband kan tydliggöras med explicita uttryck för *kausalitet*. De explicita uttrycken kan vara konjunktioner (som *för* och *så*), adverb (*därför*) och lexikaliska uttryck (*följden blev*) (Reichenberg, 2000:82f).

Exemplet med Frida och regnet kan göras om med explicita kausalitetsuttryck: *Frida glömde paraplyet på bussen, **därför** lade hon jackan och mössan i torktumlaren när hon kom hem.* Med hjälp av den explicita kausalitetsmarkören blir det lättare för läsaren att se den logiska kopplingen mellan de båda satserna.

En text helt utan implicita samband, där allting förklaras explicit, blir tråkiga och kan kännas löjliga. Men en text utan explicita samband kan bli för svår att förstå, särskilt för någon med en annan kulturell bakgrund än den som texten är skriven i (Reichenberg & Lundberg, 2008:30f., Reichenberg, 2000:86).

2.4 Röst och koherens

Begreppet *koherens* syftar på drag som underlättar för läsaren att få en sammanhängande förståelse av texten och se hur meningarna i texten hör ihop på ett logiskt sätt. Drag som skapar koherens kan vara kohesiva drag som till exempel referenter, tematisering, satskonnektorer (Liberg, 2000:3; Carrell, 1982) och tydligare orsakssamband, dvs *kausalitet* (Beck, mfl. 1991:256).

Många studier har gjorts där man undersökt förstaspråkläsares förståelse av texter som har försetts med en högre grad av *koherens* och *röst*. Studiernas resultat visade att bearbetningen

ledde till ökad förståelse hos läsarna. Vissa studier har undersökt förståelsen hos andraspråksläsare av texter försedda med ökad grad *koherens* och *röst*, också då har resultaten visat att bearbetningarna varit gynnsamma för förståelsen (Reichenberg, 2000:48–53).

Reichenberg (2000:5) studerar i sin avhandling hur lärobokstexter där graden av *röst* och *koherens* har ökat förstås av första- och andraspråkslever i årskurs 7. I sin avhandling har Reichenberg (2000) fokuserat på *kausalitet* när hon arbetat med *koherens*.

För undersökningen skapades flera textversioner utöver originalet, en med *kausalitet*, en med *röst* och en med kombinationen *röst-kausalitet* (Reichenberg, 2000:69). Resultaten av undersökningen visade att så väl första- som andraspråkslever gynnades av textbearbetningarna. Versionen som hade bearbetats med både *röst* och *kausalitet* var särskilt gynnsam för andraspråksleverna, där deras förståelse nådde nästan lika höga resultat som förstaspråksleverna. Den största skillnaden i testresultatet var för förståelsen av originalversionen, där andraspråksleverna hade betydligt svårare att förstå texten än förstaspråksleverna (Reichenberg, 2000:157).

Liberg (2000) diskuterar läsförståelse utifrån ett sociokulturellt perspektiv och menar att det finns aspekter hos texten och läsaren som är mer avgörande för en andraspråksläsares förståelse av en text än vad bland annat *röst* och *koherens* är. De texttexterna aspekter som lyfts fram som mest betydelsefulla för läsförståelsen är läsarens förkunskaper om ämnet och den kulturella kontexten, läsarens förhållningssätt till ämnet samt den kulturella kontexten, samt läsarens sociala levnadsvillkor. Goda förkunskaper och kulturella kunskaper gör att läsaren kan applicera sina redan förvärvade kunskaper på innehållet i texten. När läsaren knyter an till sina kunskaper om ämne och den kulturella kontexten för texten kan hen lättare göra inferenser i texten (Liberg, 2000:9) och därmed bygga en bättre förståelse av texten. Liberg (2000:14) menar att ett kulturellt känt innehåll kan hjälpa läsaren komma över språkliga hinder i texten. Läsarens förhållningssätt till texten avser läsarens individuella intressen och attityder till textinnehållet och dess kulturella kontext. Är läsaren intresserad av och positivt inställd till texten ökar det läsförståelsen. I läsarens förhållningssätt innefattas också läsarens instrumentella motivation i förhållande till texten, det vill säga hur stor nytta läsaren upplever sig ha av att läsa texten (Liberg, 2000:9–10). Läsarens sociala levnadsvillkor påverkar förståelsen av text på så sätt att det kan vara olika svårt för personer att läsa texter med kulturellt främmande innehåll. Är läsaren i en kontext där det råder acceptans och förståelse för andra kulturer kan det underlätta för förståelsen av texter med kulturellt främmande innehåll (Liberg, 2000:11–12). Liberg (2000:12) menar dock att dessa aspekter är

mer avgörande när läsaren har kommit upp till en viss nivå i språket, och att drag som *röst* och *koherens* fortfarande är av stor vikt för nybörjare.

3 Metod och material

I detta kapitel presenteras den metod genom vilken undersökningen utförts och det material som har legat till grund för undersökningen. Därefter följer reflektioner kring materialets urval samt reliabiliteten och validiteten hos metoden.

3.1 Material

Materialet som har undersökts i denna uppsats utgörs av utdrag från *Kejsarn av Portugallien* av Selma Lagerlöf och dess lättlästa version återberättad av Malin Lindroth. De båda utdragen finns som bilagor i denna uppsats. Originaltexten av Lagerlöf finns i Bilaga 1, och den lättlästa versionen i Bilaga 2. Utdragen består av det första kapitlet i båda böckerna, vilket motsvarar 1845 ord i originalet och 791 ord i den lättlästa versionen. Anledningen att jag har valt att studera ett kapitel när antalet ord skiljer sig så mycket, är att jag vill studera samma händelseförlopp i båda texter för att kunna jämföra resultaten från analyserna av båda böcker. Jag tror att resultatet blir mer jämförbart om samma händelser i texten studeras, eftersom det då finns lika många tillfällen för exempelvis inslag av dialog.

När jag valde mitt material utgick jag först från populära lättlästa texter. Genom mejlkontakt med Myndigheten för tillgängliga medier fick jag svaret att *Jag är Zlatan* (Lagercrantz och Ibrahimovic) var deras mest populära lättlästa bok, och att deras klassiker också var populära. Eftersom det redan hade gjorts en studie som jämför läsbarheten i *Jag är Zlatan* och dess lättlästa version (Leijonberg, 2016) valde jag att i stället undersöka läsbarheten i någon av LL-förlagets klassiker. *Kejsarn av Portugallien* var en av dessa böcker. Det finns utdrag från *Kejsarn av Portugallien* i SFI-läromedlet *Språknyckeln D* (Lennartsson Hokkanen och Odin, 2006) och Myndigheten för tillgängliga medier har lektionsmaterial för svenska och svenska som andraspråk årskurs 7-9 för arbete med den lättlästa versionen av boken (*Kejsarn av Portugallien*, u.å.). Av denna anledning anser jag att valet av material är relevant.

Kejsarn av Portugallien gavs ut 1914. Att jag valde en så pass gammal bok var ett medvetet val. Jag ville undvika att texterna jag jämförde var alltför lika, vilket var fallet i

Leijonbergs undersökning om *Jag är Zlatan* (Leijonberg, 2016). Min förhoppning var att en äldre text skulle generera större skillnader mellan den och dess lättlästa version, då den äldre texten rimligtvis skulle ha ett mer ålderdomligt, och kanske också särskilt för andraspråksläsare svårare, språk, och att det skulle ge mer utrymme för förändringar i den lättlästa versionen.

3.2 Metod

När jag har utarbetat min metod för textanalys har jag utgått efter teorin och metoden som presenteras i Reichenbergs avhandling (Reichenberg, 2000). Exempel som består av mer än ett ord har hänvisningar inom parentes till vilken eller vilka rader i vilken bilaga exemplet återfinns i.

3.2.1 Röst

I detta avsnitt beskriver jag hur jag har mätt graden av *röst* i texterna.

3.2.1.1 Aktivitet

När jag har mätt texternas aktivitetsgrad har jag räknat det som Reichenberg (2000:54) benämner som *konkreta aktivitetsverb*, eller ”verb som betecknar konkreta handlingar”. Dessa verb gör texten mer dynamisk. Jag har valt att räkna texternas *konkreta aktivitetsverb* eftersom de enligt Reichenberg (2000:54) gör texten mer dynamisk och ger texten en högre grad av *aktivitet*. När jag har räknat andelen konkreta aktivitetsverb i texterna har jag utgått från tre kriterier:

1. Verbet betecknar en aktivitet snarare än ett tillstånd, det vill säga att verbet är dynamiskt snarare än statiskt.

Detta kriterium gör att verb med en statisk betydelse såsom *sitta* inte har räknats. Däremot har verbet *sätta* räknats som dynamiskt och därmed tagits med i analysen.

2. Aktiviteten är konkret snarare än abstrakt. Mentala och känslomässiga aktiviteter räknas alltså inte.

Ett exempel på ett verb som är konkret och har räknats i denna analys är *sparka*. Eftersom verb som *tycka* och *tjura* uttrycker en mental aktivitet har de räknats som abstrakta och har inte räknats i analysen.

3. Aktiviteten är en handling, det vill säga att något eller någon *utför* någonting, snarare än att något bara sker.

Enligt detta kriterium räknas alltså inte verb där något sker utan subjektets eller snarare agentens mening, avsikt eller medverkan. I meningen ”Vinden **fick** väggarna i det lilla skjulet att **skaka**.” (rad 34–35, Bilaga 2) har verbet *få* (*fick*) räknats, då det i denna kontext har betydelsen *gjorde så att*, alltså att vinden utförde en handling. *Skaka* har däremot inte räknats eftersom det inte är väggarna som utför handlingen, utan aktiviteten är något som sker på grund av vinden.

För att ett verb ska ha tagits med i analysen behöver det uppfylla samtliga kriterier. Således har verbet *bli* inte räknats som ett konkret aktivitetsverb, eftersom det trots sin dynamiska betydelse varken uttrycker en konkret aktivitet eller uttrycker något som *utförs* av någon, utan snarare något som sker.

Verben har analyserats i den kontext de befinner sig i, eftersom betydelsen kan skifta. Det innebär att jag har utgått från verbets betydelse i den mening som det står i. Detta har haft effekten att exempelvis verbet *undra* har analyserats olika i olika kontexter. När verbet har haft betydelsen *att vilja veta*, såsom i meningen: ”Jag undrar just om nån tänker, att jag är glad åt å ta emot det här barnet, mumlade han.” (rad 11, Bilaga 1) har det inte räknats i analysen då det inte uttrycker en konkret aktivitet. I de fall då verbet har haft betydelsen *att fråga*, som i ”–Men vad är det då för fel? **undrade** Jan.” (rad 124, Bilaga 2) har verbet räknats eftersom det då får en konkret betydelse.

I de fall verben har en partikel har verbet analyserats tillsammans med partikeln eftersom betydelsen hos verbet förändras med partikel. Verbet *se* har analyserats olika beroende på om det finns en partikel, och vad den partikeln uttrycker. Att bara *se* utan avsikt är inte en handling utan något som bara kan ske. Tillsammans med exempelvis partikeln *efter* uttrycker verbet dock en handling. Jämför betydelsen i ”Han stirrade framför sig så mörkt, som om han hade **sett** hungersnöden komma smygande över gårdsplanen för att tränga in i stugan.” (rad 25–27, Bilaga 1) och ”Men nu blir ho ju tvungen te å sitta hemma å **se efter** barnet” (rad 25, Bilaga 1).

I denna undersökning har jag bara analyserat huvudverben i texten, då hjälpverben sällan har en tydlig självständig betydelse. I meningen ”Jag skulle ha gift mig med en ung och vacker flicka.” (rad 42f, Bilaga 2) finns tre verb, två hjälpverb (*skulle*, *ha*) och ett huvudverb (*gift*). Hjälpverben har i detta fall den grammatiska funktionen att bestämma tempus (futurum exaktum preteriti) i satsen, medan huvud verbet har en lexikal betydelse. Hjälpverb kan också

ha en mer lexikal betydelse, till exempel *kan*. Trots det har jag inte analyserat några hjälpverb då de i första hand modifierar huvud verbet.

Particip har inte heller räknats. Exempel på particip från texterna är *bultande, ansedd, försvunnen, pipande*.

Ett annat drag typiskt för en text med hög *aktivitet* är tydliga subjekt (Reichenberg, 2000:54). Därför har jag också räknat andelen tydliga subjekt i texten. Vid räkningen av de tydliga subjekten har alla subjekt som är nominalfraser, förutom indefinita pronomen, räknats som tydliga subjekt. Exempel på indefinita pronomen är *man, alla, ingen*.

Genom att använda sig av passiv form blir subjektet otydligt eftersom det egentliga subjektet, eller agenten, får objektsposition, samtidigt som objektet får subjektspostition: *Han sparkade bollen* → *Bollen sparkades (av honom)*. Därför har jag också räknat ut hur stor andel av verben i texten som har passiv form. När jag har räknat andelen passiva verbformer i texterna dividerades antalet verb med passiv -s med det totala antalet verb.

3.2.1.2 Muntlighet

För att mäta *muntligheten* i texten har jag liksom Reichenberg (2000:74–77) räknat ut substantivfrekvensen i texten. Detta eftersom en hög substantivfrekvens är typiskt för en skriftspråklig stil. Substantivfrekvensen har räknats ut genom att varje substantiv i texten har räknats. Sedan har det antalet dividerats med det totala ordantalet.

När jag har räknat substantiven i texterna har jag utgått från en morfologisk definition av substantiv. Det innebär att jag har räknat alla ord som kan böjas enligt genus, numerus och species. Denna definition innefattar nominaliseringar av verb och adjektiv samt particip i viss utsträckning, utöver ”vanliga” substantiv.

Utöver substantivfrekvensen har jag också räknat andelen sammansatta ord i texten. Jag har studerat detta drag då sammansatta ord är karaktäristiska för skriftspråk (Reichenberg, 2000:75). För att analysera de sammansatta orden i texten har jag räknat alla ord som har två eller fler självständiga ordled. Ord med prefix, såsom *o-*, *be-* och *er-*, har inte räknats då prefixet inte kan räknas som ett självständigt ordled. I vissa fall är dock sammansättningarna så pass vedertagna som enheter att läsaren kanske inte ens uppfattar att det finns fler än ett ordled. I dessa fall har jag inte räknat dem som sammansättningar.

Den genomsnittliga fundamentalslängden hos texterna har också räknats ut, då längre fundament är typiska för skriftspråk (Reichenberg, 2000:88). För att räkna ut fundamentalslängden räknades alla ord i fundamentalsposition, det vill säga före det finita verbet,

i huvudsatser. I följande mening har alla ord fram till det finita verbet *låg* räknats: ”**Skorpor och nybakade bullar** låg på ett stort fat” (rad 68, Bilaga 2). Denna sats har alltså fyra ord i fundamentalsposition. Antalet ord dividerades sedan med antalet huvudsatser för att få en genomsnittlig fundamentalslängd. Satser med anföringsverb såsom *sade* följande till exempel ett dialoginslag har inte räknats. I detta exempel: ”– Nej, jag har aldrig haft det förr, försäkrade han.” (rad 113, Bilaga 1) har således *försäkrade* inte tagits med i analysen trots att det är ett finit verb. Jag har valt att inte räkna dessa verb då, i detta exempel, ”jag har aldrig haft det förr” inte kan räknas som fundament i satsen med anförings verbet.

Jag har också räknat andelen dialog i texterna, eftersom inslag av dialog bidrar till en mer muntlig stil (Reichenberg, 2000:54). När jag har räknat andelen dialog i texterna har jag räknat alla ord som är del av ett yttrande riktat till en annan karaktär i texten. Också anföringsverb med tillhörande subjekt har räknats in. I följande exempel har alla fetstilta ord räknats som inslag av dialog i analysen: ”– **Oj då! sade kvinnan. Brukar ditt hjärta slå så snabbt?** Jan skakade på huvudet. – **Det är bäst att ni ger barnet till mig, fortsatte kvinnan.**” (rad 108–113, Bilaga 2). Dels har alltså själva yttranden från dialogen analyserats, till exempel: ”Oj då!”, och dels anförings verbet med subjekt: ”fortsatte kvinnan”.

3.2.1.3 Konnektivitet

Vid beräkningen av texternas *konnektivitet* räknar jag förekomsten av läsartilltal, när karaktärer i texten tänker högt, samt beskrivningar av karaktärernas känslor och tankar. Samtliga av dessa drag bidrar enligt Reichenberg (2000:54) till att skapa närhet, *konnektivitet*, mellan läsaren och texten och har därför analyserats i denna undersökning.

För att räkna förekomster av läsartilltal har jag undersökt om författaren tilltalar läsaren genom exempelvis frågor eller genom att använda pronomen såsom *du* eller *vi* till läsaren. Beskrivningar av känslor och tankar, samt när karaktärer i texten tänker högt har räknats tillsammans. Detta drag kommer jag hädanefter att referera till som *uttryck för känslor och tankar*.

När jag har räknat hur stor andel av texten utgörs av uttryck för känslor och tankar har jag räknat varje ord i meningar där karaktärer i texten uttrycker sina egna känslor eller tankar samt när författaren uttrycker karaktärernas känslor och tankar. I följande exempel beskriver författaren hur textkaraktären tänker och känner: ”När han fick hålla barnet i famnen förändrades tankarna. Ilskan som han hade känt var plötsligt försvunnen. Jan kände sig bara glad och varm.” (rad 89–92, Bilaga 2). Samtliga ord i exemplet har räknats i analysen.

I analysen har jag också inkluderat uttryck om textkaraktärers viljor och önskningar: ”Jan hade inte alls lust att titta på barnet.” (rad 58, Bilaga 2).

I de fall en karaktär i texten talar för eller med sig själv har det räknats till denna analys, och inte i den för dialog. Följande mening är ett exempel på när en textkaraktär talar för sig själv: ”–Ja, nu är det kommet då, sa han, å nu måtte jag väl i Guds namn få slippa in i stuga å värma mej.” (rad 42–43, Bilaga 1). I detta exempel har hela exemplet räknats i analysen, inklusive anförings verbet och subjektet: ”sa han”.

3.2.2 Kausalitet

För att mäta *kausalitet* har jag, likt Reichenberg (2000:104f), räknat antalet explicita kausalitetsmarkörer dividerat med antalet satser i texten. Jag har liksom Reichenberg räknat alla fullständiga satser, emfatiska konstruktioner och infinitivfraser som satser.

Det finns vissa ord som entydigt uttrycker *kausalitet*. Några av dessa är *för*, *så*, och *därför*. I många fall har jag dock fått utgå ifrån min egen intuition, eftersom det inte finns en specifik ord- eller uttrycksgrupp som uttrycker kausalitetssambandet (Reichenberg, 2000:82).

Liksom Reichenberg (2000:84) har jag räknat koncessiva konjunktioner så som *fastän*: ”Nu frös han inte längre, **fastän** kläderna var blöta.” (rad 93–94, Bilaga 2) och konditionala satser vilka uttrycks med *om*: ”[...] att det inte skulle vara honom emot, **om** barnet på något sätt förolyckades, innan det kom till världen” (rad 34–36, Bilaga 1).

Jag har också räknat *när* som ett explicit uttryck för kausalitet när det har uttryckt ett orsakssamband: ”**När** han fick hålla barnet i famnen förändrades tankarna.” (rad 89–90, Bilaga 2).

3.3 Reflektion över material och metod

I denna studie analyseras det första kapitlet i *Kejsarn av Portugallien* och dess lättlästa version. Att jag har valt att studera enbart ett kapitel beror på uppsatsens omfång. Att studera samtliga av denna undersöknings variabler i de båda texterna i helhet hade varit för tidskrävande. Eftersom bara delar av texterna har undersökts är det möjligt att skillnader och likheter i texterna, som hade upptäckts i en studie av texterna i helhet, inte upptäcks nu. Trots det bör analysen av delar av texterna ändå visa tendenser till olika grader av *röst* och *kausalitet* hos texterna. Genom att jämföra samma kapitel och därmed också samma händelseförlopp i de båda texterna blir resultatet dock jämförbart och visar skillnader mellan

texterna även om man inte med säkerhet kan uttala sig om hur resultatet hade sett ut om hela texterna hade undersökts.

I operationaliseringen av de teoretiska begreppen *röst* (samt *aktivitet*, *mundlighet* och *konnektivitet*) och *kausalitet* i denna undersökning har jag utgått från den teori och metod som presenteras av Reichenberg (Reichenberg, 2000). När jag har studerat exempelvis *aktivitet* har jag räknat förekomster av drag vilka enligt Reichenberg är karaktäristiska för just *aktivitet*. Jag anser därför att validiteten i denna undersökning är god.

Reliabiliteten i undersökningen har i vissa fall varit svårare att uppnå, då analysen av vissa variabler, främst räkningen av förekomster av konkreta aktivitetsverb och explicita kausalitetsmarkörer, krävt att jag till viss del förlitat mig på min egen intuition. Genom att i metodkapitlet i uppsatsen detaljerat beskriva mitt tillvägagångssätt vid räkningen av variablerna som undersöks i studien, samt ge exempel på dessa, har studiens reliabilitet ökats, då det möjliggör att någon annan skulle kunna göra analysen och få samma resultat.

4 Resultat

Här presenteras resultatet för de olika kategorierna i analysen av originalet och den lättlästa versionen. Exempel som består av mer än ett ord har hänvisningar inom parentes till vilken eller vilka rader i vilken bilaga exemplet återfinns i.

4.1 Originalversionen

I detta avsnitt presenteras resultatet för analysen av röst och kausalitet i originalversionen.

4.1.1 Röst i originalversionen

Här presenteras resultatet för kategorierna *aktivitet*, *mundlighet* och *konnektivitet*.

4.1.1.1 Aktivitet

I originalversionen finns totalt 370 verb. Två av dessa är i passiv form. Verben i originalversionen har alltså aktiv form i 99,46% av fallen. De verb som har passiv form i originalversionen är *kändes* och *räknas*.

300 av verben i originalversionen är huvudverb. Av dessa är 133 konkreta aktivitetsverb, vilket utgör 44,33% av huvudverben. I följande utdrag finns flera exempel både på konkreta aktivitetsverb som har tagits med i analysen, och på verb som inte har räknats med: ”Det enda, som oroade honom, var, att han inte kunde begripa varför det skulle dunka och slå på det sättet i bröstet på honom, då han varken hade dansat eller sprungit eller klättrat i branta berg.” (rad 107–109, Bilaga 1). *Oroade* och *begripa* har inte räknats som konkreta aktivitetsverb då de inte uttrycker en konkret aktivitet, utan en mental och abstrakt aktivitet. *Var* har inte räknats eftersom det inte är varken dynamiskt, konkret eller en handling. *Dunka*, *slå*, *dansat*, *sprungit* och *klättrat* är tydligt konkreta, så väl som dynamiska och handlingar och har därför räknats med.

Originaltexten har 225 subjekt. Sju av subjekten utgörs av indefinita pronomen. 218 av subjekten, vilket utgör 96,89% av alla subjekt, är tydliga. Subjekten som utgörs av indefinita pronomen är *nån*, *allting*, *man*, *ingen* (två förekomster), och *allt* (två förekomster). De tydliga subjekten utgörs delvis av definitiva pronomen såsom *jag*, *han* och *det*.

4.1.1.2 Muntlighet

Originaltexten har 134 huvudsatser. I dessa satser står 292 ord i fundamentalsposition. Den genomsnittliga fundamentalslängden är således 2,18 ord.

Fundamenten i texten är av mycket varierande längd. Många fundament är korta och består av ett eller två ord. Vissa fundament består av bisatser och är något längre, mellan 10–15 ord. Ett fundament sticker dock ut och är ovanligt långt:

”[...] att om jag hade vetat den gången, när Erik i Falla kom te mej å erbjöd mej te å få bygga på hans mark å gav mej lite skräptimmer te å sätta opp stuga mä, om jag hade vetat då, att detta här skulle bli följden, så **hade** jag hellre sagt nej te alltsammans å bott kvar på stallkammarn i Falla i all min tid.”
(rad 29–32, Bilaga 1).

Detta fundament består av flera bisatser, och det finita verbet (markerat med fetstil) står inte förrän efter 47 ord.

Av textens 1845 ord är 254 ord, eller 13,77%, substantiv.

De sammansatta orden i originalversionen är 64 stycken, vilket utgör 3,47% av det totala ordantalet. Följande mening från texten har flera exempel på sammansättningar: ”Tidigt på morgonen hade han varit ute och hämtat barnmorskan och andra hjälpare, men sedan hade han hela förmiddagen och ett gott stycke in på eftermiddagen suttit på huggkubben i vedskjulet

utan något annat att göra än att vänta.” (rad 4–6, Bilaga 1). I meningen finns sammansättningarna *barnmorskan*, *förmiddagen*, *eftermiddagen*, *huggkubben* och *vedskjulet*.

Inslag av dialog utgörs av 121 ord i texten, vilket innebär 6,56% av orden i texten.

Exempel på dialoginslag i texten kan ses nedan.

– Kära ni, sa han till barnmorskan, lägg hanna här, å känn efter! Jag tycker, att hjärtat slår så konstigt.

– Det är riktig hjärklappning, sa barnmorskan. Kanske att ni brukar ha så ibland?

– Nej, jag har aldrig haft det förr, försäkrade han. Aldrig på det här sättet.

– Mår ni illa då? Har ni ont nånstans?

(rad 110–114, Bilaga 1)

Som man kan se av exemplet ovan innehåller originaltexten talspråkliga ord och uttryck i dialog och även när karaktärer tänker högt. Många av orden är dialektala och/eller ålderdomliga, som *hanna* (handen). I originaltexten stavas också *sade* som det mer muntliga *sa*. Talspråkighet är exempel på drag av *mundlighet* (Reichenberg, 2000:88).

4.1.1.3 Konnektivitet

Läsartilltal förekommer aldrig i originaltexten.

Uttryck för karaktärer i textens tankar och känslor utgörs av 929 ord. Dessa uttryck utgör 50,35% av texten. Uttrycken utgörs av att karaktärer tänker högt: ””Arbeta”, tänkte han, ”arbete får jag göra alla dar från morron te kväll, men tess nu har jag teminstingen fått fred om nätter. Nu kommer väl barnungen te å skrika, så jag inte får nån ro då heller.”” (rad 19–21, Bilaga 1), talar för sig själva: ”–Det är tre hustrur utom barnmorska där inne hos Kattrina, sa han halvhögt. Di kunde väl ändå ha gjort sej besvär, nån av dom, te å komma å säja mej om det är pojke eller tös.” (rad 49–50, Bilaga 1), eller beskrivs från författarens perspektiv: ”Till råga på allt kom han om en stund in på något annat, som gjorde honom än mer bedrövad. Han började på att känna sig ringaktad och tillbakasatt.” (rad 47–48, Bilaga 1).

4.1.2 Kausalitet i originalversionen

I originaltexten uttrycks orsakssamband explicit vid 40 tillfällen. Antalet huvudsatser, bisatser och infinitivfraser i texten är 254. Andelen explicita kausalitetsuttryck är alltså 16,33%.

Texten har explicita kausalitetsuttryck både i form av konjunktioner och subjunktioner, som *för* och *så*, och lexikaliska uttryck som *gjorde*.

4.2 Den lättlästa versionen

I detta avsnitt presenteras resultatet från analysen av den lättlästa versionen.

4.2.1 Röst i den lättlästa versionen

Här presenteras resultatet från analysen av *aktivitet*, *muntlighet* och *konnektivitet* i den lättlästa versionen.

4.2.1.1 Aktivitet

Den lättlästa versionen har 189 verb. De passiva verbformerna är sex stycken: *kallades*, *kändes*, *fötts*, *förändrades*, *kännas*, *förändrades*. Verben har därmed aktiv form till 96,83%.

Av 151 huvudverb har 51 verb räknats som konkreta aktivitetsverb. Andelen konkreta aktivitetsverb är alltså 33,77%. I följande exempel från den lättlästa texten har inga verb räknats som konkreta aktivitetsverb: ”Så snart Jan tänkte på barnet blev han arg.

Han ville inte bli pappa. Vad ska jag med en unge till? tänkte Jan där han satt.” (rad 18–19, Bilaga 1). Alla verb förutom *satt* är abstrakta. *Ska* är inte heller någon handling, och *satt* är statistiskt. Några av de verb som har räknats som konkreta aktivitetsverb i texten är *födde*, *arbetar* och *värmdes*.

Texten har 128 subjekt. Fyra av subjekten utgörs av indefinita pronomen. Dessa pronomen är *man*, *ingen* och *vad* (två förekomster). Andelen tydliga subjekt är 96,88%.

4.2.1.2 Muntlighet

Den genomsnittliga fundamentalslängden i den lättlästa texten är 1,58 ord, då texten har 96 huvudsatser med 152 ord i fundamentalsposition. I de flesta av fallen består fundamentet av ett ensamt ord. Flera fundament är något längre, två till tre ord. Det längsta fundamentet i texten är åtta ord och är i exemplet markerat med fetstil: ”**En regnig dag för nästan hundra år sedan** skulle en kvinna föda barn.” (rad 2, Bilaga 2).

Den lättlästa texten är 791 ord, varav 181 ord är substantiv. Andelen substantiv i texten är 22,88%.

I texten finns endast två sammansättningar: *nybakade* och *inlindat*. Båda sammansättningarna är particip. Sammansättningarna utgör 0,25% av texten. När jag räknade sammansättningarna i texterna noterade jag att man i den lättlästa versionen hade skrivit om

en sammansättning från originaltexten. Det som i originaltexten refereras till som *vedskjulet* har i den lättlästa texten ändrats till ”skjulet där de hade ved” (rad 9, Bilaga 2).

124 ord i texten uttrycker dialog. Andelen dialoginslag i texten är då 15,68%.

Dialoginslagen i den lättlästa texten har inte en talspråklig stil, och *sade* stavas på ett skriftspråkligt sätt, vilket man kan se i följande exempel: ”– Nu har du blivit pappa, sade hon. Du har fått en fin liten flicka. Nu får du gå in och titta på henne.” (rad 54–56, Bilaga 2).

4.2.1.3 Konnektivitet

Den lättlästa texten har inga förekomster av läsartilltal.

Uttryck för textkaraktärens tankar och känslor utgörs av 344 ord, vilket motsvarar 43,49% av texten. I den lättlästa texten ges det uttryck för textkaraktärens tankar och känslor genom att dels låta dem tänka högt: ”Det här barnet är det värsta som kunde hända oss, tänkte han. Varför ska mitt liv vara så svårt? Det är ingen som bryr sig om vad jag tycker. Ingen har frågat mig om jag vill ha barn.” (rad 28–31, Bilaga 2) och dels med beskrivningar från författaren: ”Nyss hade Jan tänkt så hemska tankar. Han hade inte velat ha något barn. När han fick hålla barnet i famnen förändrades tankarna. Ilskan som han hade känt var plötsligt försvunnen. Jan kände sig bara glad och varm.” (rad 87–92, Bilaga 2).

4.2.2 Kausalitet i den lättlästa versionen

Den lättlästa texten har tolv explicita kausalitetsmarkörer och 157 satser. Andelen explicita kausalitetsmarkörer blir då 7,64%. Liksom i originalversionen uttrycks kausalitet med både satskonnektorer som konjunktioner och subjunktioner: *så att*, *för att*, och lexikaliska uttryck: *fick* (”Vinden **fick** väggarna i det lilla skjulet att skaka.”, rad 34–35, Bilaga 2).

4.4 Sammanfattning och jämförelse av resultat

I detta avsnitt sammanfattar jag resultaten från analyserna av de båda texterna, samt jämför dessa.

Tabell 1 nedan visar graden av *aktivitet* i både originaltexten och den lättlästa versionen.

I originalversionen har 99,46% av alla verb aktiv form, 44,33% av huvudverben klassificeras som konkreta aktivitetsverb och subjekten är tydliga i 96,89% av fallen.

Den lättlästa versionen har aktiva verb i 96,83% av fallen. Av alla huvudverb är 33,77% konkreta aktivitetsverb. Textens subjekt är tydliga i 96,88%.

Originaltexten har en högre grad av aktivitet enligt alla variabler. Den största skillnaden finns hos de konkreta aktivitetsverben, där originalversionen har 10,56% mer konkreta aktivitetsverb. Båda texter har få passiva verbformer, men originaltexten har 2,63% mer aktiva former. Skillnaden i andelen tydliga subjekt är endast 0,01%.

Tabell 1. Aktivitet

Textversion	Aktiv form	Konkreta aktivitetsverb	Tydliga subjekt
Original	99,46%	44,33%	96,89%
Lättläst	96,83%	33,77%	96,88%

Graden av *mundlighet* i texterna visas i Tabell 2.

Den genomsnittliga fundamentalslängden i originaltexten är 2,18 ord. 13,77% av orden i originalet är substantiv. Sammansatta ord utgör 3,47% av texten. Andelen dialog i texten är 6,56%.

I den lättlästa texten är den genomsnittliga fundamentalslängden 1,58 ord. Texten består till 22,88% av substantiv. De sammansatta orden i texten är endast 0,25%. 15,68% av texten består av dialoginslag.

Den lättlästa texten har kortare fundament, färre sammansatta ord och mer dialog än originaltexten, vilka alla är drag av *mundlighet*. Samtidigt är substantivfrekvensen högre än i originaltexten, vilket är typiskt för en skriftspråklig stil.

Eftersom den lättlästa texten har en mer muntlig stil enligt tre av fyra kategorier har den en högre grad av *mundlighet* än originaltexten.

Tabell 2. Muntlighet

Textversion	Fundamentalslängd	Substantivfrekvens	Sammansatta ord	Dialog
Original	2,18 ord	13,77%	3,47%	6,56%
Lättläst	1,58 ord	22,88%	0,25%	15,68%

I Tabell 3 illustreras resultatet för analysen av konnektivitet i texterna.

Båda texter saknar läsartilltal. Uttryck för känslor och tankar utgör 50,35% av originalversionen, vilket är mer än i den lättlästa versionen, där sådana uttryck utgör 43,49%.

Graden av konnektivitet är således högre i originaltexten.

Tabell 3. Konnektivitet

Textversion	Läsartiltal	Uttryck för känslor och tankar
Original	Nej	50,35%
Lättläst	Nej	43,49%

Som framgår av Tabell 4 har originaltexten fler explicita kausalitetsuttryck i förhållande till antal satser. Originaltextens kausalitetsgrad är 16,33% och den lättlästa textens är 7,64%.

Tabell 4. Kausalitet

Textversion	Explicita kausalitetsuttryck
Original	16,33%
Lättläst	7,64%

5 Diskussion

Det övergripande syftet med denna uppsats har varit att undersöka om den lättlästa versionen av *Kejsarn av Portugallien* ger läsare med annat modersmål än svenska större förutsättningar för förståelse än dess original. Konkret var syftet att undersöka och jämföra läsbarheten hos *Kejsarn av Portugallien* och dess lättlästa version utifrån variablerna röst och kausalitet. I min undersökning har jag utgått från två frågeställningar:

1. Hur skiljer sig verken gällande uttryck för *röst*?
2. Hur skiljer sig verken gällande explicita uttryck för *kausalitet*?

Jag valde att studera läsbarheten i texterna utifrån variablerna *röst* och *kausalitet* då de har visats bidra till en markant ökning i förståelse, särskilt för andraspråkstalare. Reichenbergs undersökning (Reichenberg, 2000:157) visade att förståelsen av texter hos andraspråkseleverna i hennes undersökning nästan blev lika god som förstaspråkselevernas när de fick läsa texter som försetts med en ökad grad av *röst* och *kausalitet*.

För att besvara den första frågeställningen räknades förekomster av språkliga drag karaktäristiska för draget *rösts* underkategorier *aktivitet*, *muntlighet* och *konnektivitet*. Analysen visade att båda texter har en viss grad av *röst*, men att resultaten skiljde sig beroende på vilken kategori inom *röst* det gällde.

Graden av *aktivitet* var mycket hög i båda texter, särskilt gällande förekomsten av aktiva verbformer och tydliga subjekt. För dessa drag var skillnaderna mellan texterna mycket små,

men originalversionen hade en något större andel förekomster. Skillnaden i förekomsten av konkreta aktivitetsverb var större, och även då hade originalversionen en större andel förekomster. En högre grad av *aktivitet* i text gör texten mer dynamisk och underlättar för läsaren att utläsa vem som är aktören och vilka handlingar hen utför i textsituationerna. En högre grad av *aktivitet*, liksom de andra röstkategorierna, bidrar till att göra texten mer engagerande för läsaren (Reichenberg, 2000:53).

Analysen av graden av *muntlighet* visade större skillnader mellan texterna. Överlag har den lättlästa texten en högre grad av *muntlighet*, då den har kortare fundament, färre sammansatta ord och mer dialog. Dock är substantivfrekvensen i den lättlästa texten högre, vilket sänker graden av *muntlighet* i texten.

Fundamentalslängden är intressant att diskutera då den har visats vara av vikt vid avkodningen och läsförståelsen av texter. Långa fundament gör att det blir mer krävande för arbetsminnet att avkoda texten, vilket gör att texten blir svårare att förstå (se t.ex. Høien & Lundberg, 2013:25). Men att ha enbart korta meningar kan också ha en negativ inverkan på läsförståelsen eftersom det då blir en sämre läsrhythm än om texten har en varierande meningslängd (Lundberg & Reichenberg, 2008:43f). Därför är det inte självklart att den lättlästa textens genomsnittligt korta fundament gör texten mer läsbar än originalversionen, som har större variation i meningslängden. När jag analyserade fundamenten i texterna kunde jag notera att de flesta fundament i den lättlästa texten bestod av ett ensamt ord medan variationen i originaltexten var större. Så trots att graden av *muntlighet* höjs på grund av den korta genomsnittliga fundamentalslängden i den lättlästa texten är originaltexten mer läsbar om man enbart ser till läsrhythmen.

Den lättlästa texten innehöll en väldigt liten andel sammansättningar. Sammansättningar brukar ofta tas upp som ett exempel på något som kan vålla problem för personer med annat modersmål än svenska och andra med läs- och skrivsvårigheter (se t.ex. Sundin, 2007:165). Att sammansättningar kan orsaka problem beror på att sammansättningar ofta får en betydelse som inte helt lätt kan läsas ut genom att man läser ordleden i sammansättningen. Det kan också vara svårt att överhuvudtaget se gränsen mellan ordleden. Något som jag uppmärksammade när jag analyserade sammansättningarna i texterna var att man skrivit om sammansättningen *vedskjulet* till *skjulet där de hade ved* i den lättlästa versionen. Genom att dela upp eller skriva om sammansättningarna blir det tydligt vilken relation de olika ordleden har till varandra. I detta fall kan även en läsare utan förkunskaper förstå att det rör sig om ett skjul som man använder för att förvara ved, snarare än ett skjul gjort av ved till exempel. Risken med denna typ av förenkling är att läsaren inte får möjlighet att utveckla sitt ordförråd,

och Reichenberg och Lundberg (2008:25) menar att ett förenklat ordförråd kan hämma språkutvecklingen hos läsaren. Sundin (2007:164) skriver att många andraspråkläsare vill möta svåra ord i texter så att de kan lära sig dem, men att man då kan ge förklaringar till de svåra orden.

Graden av *konnektivitet* var högst hos originaltexten då den hade en större andel uttryck för känslor och tankar. Ingen av texterna hade någon förekomst av läsartilltal. Den höga graden av *konnektivitet* i originaltexten har som effekt att avståndet mellan läsare och text minskar, vilket gör texten mer engagerande och därmed också mer lättläst (Reichenberg, 2000:54).

Sammantaget har originaltexten en högre grad av röst när det gäller *aktivitet* och *konnektivitet*, men inte *muntlighet*, där den lättlästa texten hade en större andel dialog, kortare fundament och färre sammansättningar. Eftersom det är svårt att säga vilken av kategorierna eller vilka drag inom kategorierna som väger tyngst är det också svårt att säkert säga vilken text som har en mer framträdande *röst*, och därmed vilken text som kan tänkas engagera läsaren mer (Reichenberg, 2000:53f).

Jag upplever personligen att originaltexten är mer engagerande. Det i originaltextens dialoger, och när karaktärer i texten tänker högt eller talar för sig själva, återkommande inslaget av dialektala och ålderdomliga ord är drag som jag finner engagerande, men eftersom dessa ord rimligtvis kan vålla problem för en person med ett annat modersmål än svenska är det osäkert om en text med dessa drag är lämplig att använda inom undervisningen för SFI eller Svenska som andraspråk.

Den lättlästa textens korta och uppstyltade meningar och dess enkla språk gör att texten känns tråkig och opersonlig. Mycket av innehållet i originalet har också tagits bort i den lättlästa versionen. Mitt intryck av den lättlästa texten stämmer alltså väl överens med så väl Leijonbergs (Leijonberg, 2016) som Reichenbergs (Reichenberg, 2014:46f) och Sundins (Sundin, 2007:219) kritik.

För att svara på undersökningens andra frågeställning undersöktes andelen explicita kausalitetsuttryck i texterna. Resultatet av undersökningen visade att originaltexten har en betydligt högre andel explicita kausalitetsuttryck i förhållande till antalet satser än vad den lättlästa texten har. Detta skulle kunna bero på att den lättlästa texten till stor del består huvudsatser som är parataktiskt samordnade, det vill säga att huvudsatserna radas upp efter varandra utan satskonnektorer, medan originaltexten har fler bisatser och därmed fler förutsättningar för satskonnektorer. Att den lättlästa versionen är uppbyggd på detta sätt stämmer överens med Myndigheten för tillgängliga mediers riktlinjer för skapandet av lättlästa texter, där de förespråkar korta rader i texten (*Om lätta texter*, u.å.).

En ökad grad av explicit kausalitet underlättar för läsaren att upptäcka logiska samband mellan satser (Reichenberg, 2000:82f). Eftersom den lättlästa texten har en så pass låg grad av explicit kausalitet (7,64%) blir det svårare för läsaren att förstå orsakssambanden i texten. När en text har färre uttryck för explicit *kausalitet* blir läsaren tvungen att inferera för att kunna förstå hur satserna hänger ihop (Reichenberg, 2000:82f). För att inferera krävs det att man har tillräckliga förkunskaper om ämnet i texten och dess kulturella kontext, vilket kan skapa problem för personer som inte är uppvuxna i den kulturella kontext som texten är skriven i. Saknas de tillräckliga förkunskaperna så väl som en hög grad av explicit kausalitet blir förståelsen av texten sämre (Reichenberg & Lundberg, 2008:30f).

Att den lättlästa texten har en kortare genomsnittlig fundamentalslängd och få sammansatta ord är i enlighet med Myndigheten för tillgängliga mediers riktlinjer kring lättlästa texter: ”I texten används vardagliga ord och korta rader.” (*Om lätta texter*, u.å.). Detta kan förklara varför den lättlästa texten har fått en högre grad av *röst* gällande just dessa variabler, men inga andra (utöver dialoginslag). Jag kommer nu att återge de riktlinjer som presenterats av Myndigheten för tillgängliga medier (*Om lätta texter*, u.å.) som kan appliceras på texten i denna undersökning, samt kommentera i vilken grad jag anser att de har uppfyllts i den lättlästa texten.

- ”Texten ska utgå från läsaren – texten ska anpassas till vilken typ av läsare den vänder sig till.”. Jag upplever inte att texten har anpassats särskilt till målgruppen andraspråksläsare, då texten inte har försetts med en särskilt hög grad av *röst* och *kausalitet*, som ju har visats vara av stor betydelse för andraspråksläsares läsförståelse.
- ”Texten ska ha en röd tråd och ta tag i läsaren direkt.” Om det som avses med *röd tråd* innebär tydliga och explicita samband mellan satser och händelser i texten har denna riktlinje inte heller följts. Jag upplever inte heller att texten skulle ”ta tag i läsaren direkt”, vilket också bekräftas av den lägre graden av *röst* i den lättlästa versionen.
- ”Sammanhanget ska vara tydligt – läsaren ska inte behöva ha omfattande förkunskaper.” Genom att skriva om ord som kan tänkas vara svåra att förstå utan förkunskaper har författaren av den lättlästa texten följt denna riktlinje.
- ”I texten används vardagliga ord och korta rader.” Denna riktlinje följs väl. Huruvida texten har många vardagliga ord har inte undersökts, men texten innehåller mycket få sammansättningar och jag har inte noterat några ord som verkar särskilt svåra eller icke vardagliga. Texten har också korta rader och består till stor del av korta huvudsatser.

Jag får intrycket att mycket kraft läggs på att korta ner och förenkla textens ord och syntax, snarare än att förse texten med drag som underlättar förståelsen. Att med säkerhet kunna dra en generell slutsats om lättlästa texter är i denna undersökning omöjligt med tanke på uppsatsens omfång och mängden material. Dock så överensstämmer och bekräftar mina observationer och intryck så väl som resultaten i denna undersökning med den kritik som har förts mot lättlästa texter.

Bör man då i stället hellre använda sig av originaltexten inom undervisning för svenska som andraspråk? Resultatet av undersökningen visade att originaltexten hade en högre grad av *röst* och *kausaltet*, men det är svårt att säga hur lämplig texten är för andraspråkläsare eftersom det finns fler faktorer som spelar in i en texts läsbarhet, både i texten och hos läsaren. Bland annat ordförståelsen, som inte har undersökts i denna uppsats, är av stor vikt vid förståelsen av lästa texter. Originalversionen har också en mer komplex syntax än den lättlästa texten, vilket kan göra att texten blir svårare att läsa och förstå.

I denna undersökning har jag inte beaktat de texttexterna aspekter som Liberg (2000) lyfter fram som mest avgörande för en andraspråkläsares läsförståelse eftersom jag har undersökt och jämfört textinterna egenskaper. Ur det sociokulturella perspektiv som Liberg (2000) diskuterar utifrån skulle *Kejsarn av Portugallien* kunna utgöra en svår text för många andraspråkläsare, då innehållet i texten, som utspelar sig i 1870-talets Sverige, sannolikt kan vara främmande.

Liberg (2000:14) menar att kulturellt främmande texter skapar onödiga hinder för läsaren, medan ett kulturellt känt innehåll kan hjälpa läsaren att komma över språkliga hinder. Är texten då både kulturellt främmande och har språkliga hinder är det möjligt att texten uppfattas som mycket svår.

Samtidigt är det viktigt att man inte underskattar läsaren. Jag tror att det är vanligt att man i skolan lockas av den enkla syntaxen och ordförrådet i lättlästa texter, men det är möjligt att dessa förenklingar i stället missgynnar eleven som då inte utmanas och då heller inte utvecklar sin förmåga att läsa på sitt andraspråk.

Jag tror att läsaren gynnas mer av att läsa en autentisk text som är engagerande och har tydligare orsakssamband än en förenklad och oengagerande text om man i läsarbetet stöttar läsaren genom att samtala om textinnehållet och ge förklaringar till svåra eller ovanliga ord. Då bör läsaren få mer utrymme att utveckla sitt andraspråk och sin läsförmåga samtidigt som läslusten också bör gynnas mer.

6 Avslutning

I detta avsnitt presenterar jag de slutsatser jag har dragit av resultatet och diskussionen samt reflekterar över möjlig vidare forskning i ämnet.

6.1 Slutsats

Trots att Myndigheten för tillgängliga medier och LL-förlaget riktar sin litteratur till personer med annat modersmål än svenska har den lättlästa versionen av *Kejsarn av Portugallien* högre läsbarhet enbart när det gäller variabeln *muntlighet* inom *röst*. Det är dessutom osäkert om den kortare genomsnittliga fundamentalslängden i den lättlästa texten faktiskt bidrar till en ökad läsförståelse, då en kort fundamentalslängd kan kopplas till en sämre lästrytm. De få sammansättningarna kan tänkas bidra till en ökad läsförståelse, men det är möjligt att det förenklade språket hämmar språkutvecklingen.

Slutsatsen man kan dra av resultatet av denna undersökning är att skaparna av den lättlästa versionen inte har försett texten med ökade förutsättningar för förståelse i form av en högre grad av *röst* och *kausalitet*, trots att en högre grad av dessa variabler har visats ha så pass stor betydelse för läsförståelsen hos andraspråkläsare, som ju är en av Myndigheten för tillgängliga mediernas och LL-förlagets målgrupper.

På grund av denna uppsats omfång är det omöjligt att utifrån enbart mitt resultat generalisera kring lättlästa texter. Men mitt resultat, tillsammans med tidigare forskning, visar att lättlästa texter inte nödvändigtvis är mer lättlästa, utan snarare kan försvåra förståelsen genom att korta ner texten och förenkla språket så pass mycket att det blir svårare att engageras av texten och utläsa samband i den.

6.2 Vidare forskning

Genom att kvantitativt mäta läsbarheten enligt variablerna *röst* och *kausalitet* har jag kunnat få ett lättöverskådligt och jämförbart resultat. Det kvantitativa måttet ger dock inte en fullständig bild av läsbarheten hos texterna då exempelvis den implicita *kausaliteten* i texterna inte framgår av en kvantitativ analys. För att ge en mer heltäckande bild hade en kompletterande kvalitativ undersökning kunnat göras. Det skulle också vara intressant att göra en undersökning som liknar den i Reichenbergs avhandling (Reichenberg, 2000), där man

låter andraspråksläsare läsa de båda textversionerna och sedan svara på frågor som testar deras förståelse av de båda texterna för att få ett mer definitivt svar på huruvida den lättlästa texten är mer lättläst än originaltexten.

Under analysen av materialet fann jag att originaltexten innehöll många dialektala och ålderdomliga ord. Dessa ord, som är drag av *mundlighet*, misstänker jag kan vålla svårigheter för andraspråksläsare. Ordförståelsen är avgörande för läsförståelsen, och lyfts fram som ett av de största problemen för andraspråksläsare av Reichenberg och Lundberg (2008:25). Att undersöka andraspråksläsares förståelse av dessa typer av ord skulle därför vara intressant.

Litteratur

- Beck, Isabel L., McKeown, Margaret G., Sinatra, Gale M. & Loxterman, Jane A., 1991: Revising social studies text from a Text-Processing perspective: Evidence of improved comprehensibility. I: *Reading Research Quarterly*, Vol. 26, No. 3. S. 251–276. Hämtat från JSTOR, <http://www.jstor.org.ezproxy.its.uu.se/stable/747763> (Hämtat 01.03.2017)
- Beck, Isabel L., McKeown, Margaret G. & Worthy, Jo., 1995: Giving a text a voice can improve students understanding. I: *Reading Research Quarterly*, Vol. 30, No. 2. S: 220–238. Hämtat från JSTOR, <http://www.jstor.org.ezproxy.its.uu.se/stable/748033> (Hämtat 01.03.2017)
- Björnsson, Carl-Hugo, 1968: *Läsbarhet*. Stockholm: Liber
- Carrell, Patricia L., 1982: Cohesion is not coherence. I: *TESOL Quarterly*, Vol. 16, No. 4. S. 479–788. Hämtat från JSTOR, <http://www.jstor.org.ezproxy.its.uu.se/stable/3586466> (Hämtat 01.03.2017)
- Høien, Torleiv & Lundberg, Ingvar, 2013: *Dyslexi: från teori till praktik*. 2 uppl. Stockholm: Natur & kultur
- Kejsarn av Portugalien*, u.å., Myndigheten för tillgängliga medier. Hämtat från MTM, <http://mtm.se/lektioner/kejsarn-av-portugalien/>. Hämtat 20.03.2017.
- Leijonberg, Lisa, 2016: *Lättläst text – ett självklart val för svenska som andraspråk? En läsbarhetsanalys av boken Jag är Zlatan och dess lättlästa version*. Examensarbete, 15 hp, Svenska som andraspråk. Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- LL-förlaget*, u.å., Myndigheten för tillgängliga medier. Hämtat från MTM, <http://mtm.se/produkter-och-tjanster/lattlast/ll-forlaget/>. Hämtat 20.03.2017.
- Lennartsson Hokkanen, Ingrid & Odin, Ragnhild, 2006: *Språknyckeln D : för senare delen av SFI*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Lundberg, Ingvar & Reichenberg, Monica, 2008: *Vad är lättläst?* Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten. <https://webbshop.spsm.se/globalassets/pdf/val-ar-lattlast.pdf> (Hämtat 20.03.2017)
- Lär dig svenska*, u.å., Myndigheten för tillgängliga medier. Hämtat från MTM, <http://mtm.se/produkter-och-tjanster/lattlast/lar-dig-svenska/>. Hämtat 20.03.2017.
- Om lätta texter*, u.å., Myndigheten för tillgängliga medier. Hämtat från MTM, <http://mtm.se/produkter-och-tjanster/lattlast/om-latta-texter/>. Hämtat 20.03.2017.

- Reichenberg, Monica, 2000: *Röst och kausalitet i lärobokstexter: en studie av elevers förståelse av olika textversioner*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/13747/1/gupea_2077_13747_1.pdf (Hämtat 11.03.2017)
- Reichenberg, Monica, 2014: *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren, samtalet*. 2 uppl. Stockholm: Natur & kultur
- Sundin, Maria, 2007: *Lättläst: så funkar det*. Stockholm: Jure

Bilagor

Bilaga 1. Textutdrag från originaltexten

1 **Det klappande hjärtat**

2 Hur gammal han än blev, så kunde Jan Andersson i Skrolycka aldrig tröttna på att berätta
3 om den dagen, då den lilla flickan hans kom till världen.

4 Tidigt på morgonen hade han varit ute och hämtat barnmorskan och andra hjälpare, men
5 sedan hade han hela förmiddagen och ett gott stycke in på eftermiddagen suttit på
6 huggkubben i vedskjulet utan något annat att göra än att vänta.

7 Ute regnade det, så att det stod som spön i backen, och det var inte utan, att han fick sin del
8 med av regnvädret, fast det skulle heta, att han satt under tak. Det kom in till honom som fukt
9 genom de otäta väggarna och som dropp från det gistna taket, och rätt som det var, kastade
10 blåsten in över honom en hel störsjö genom den dörrlösa vedskjulsöppningen.

11 – Jag undrar just om nån tänker, att jag är glad åt å ta emot det här barnet, mumlade han,
12 där han satt, och med detsamma sparkade han till en liten vedpinne, så att den flög ända ut på
13 gården. För det är allt nätt opp den värsta olycka, som jag kunde råka utför. När vi gifte oss,
14 Kattrina å jag, så var det, för det att vi hade tröttnat på å gå som dräng å piga hos Erik i Falla å
15 ville sätta fötter under eget bord, men visst inte, för att vi skulle få barn.

16 Han böjde ner huvudet i händerna och suckade tungt. Det var klart, att köld och väta och
17 den långa, ledsamma väntan gjorde sitt till att försätta honom i dåligt humör, men det var
18 långtifrån hela orsaken. Det var riktigt allvar med hans klagan.

19 "Arbeta", tänkte han, "arbete får jag göra alla dar från morron te kväll, men tess nu har jag
20 teminstingen fått fred om nätter.

21 Nu kommer väl barnungen te å skrika, så jag inte får nånro då heller."

22 Efter detta kom en än starkare förtvivlan över honom. Han tog händerna från ansiktet och
23 vred dem om varandra, så att det knakade i knogarna.

24 –Ända tess nu har det gått bra ihop för oss, därför att Kattrinahar kunnat gått bort på
25 arbete, ho som jag. Men nu blir ho ju tvungen te å sitta hemma å se efter barnet. Han stirrade
26 framför sig så mörkt, som om han hade sett hungersnöden komma smygande över
27 gårdsplanen för att tränga in i stugan.

28 —Ja, sa han, och nu slog han båda nävarna hårt mot huggkubben för att bestyrka sina ord,
29 jag säger bara det, att om jag hade vetat den gången, när Erik i Falla kom te mej å erbjöd mej
30 te å få bygga på hans mark å gav mej lite skräptimmer te å sätta opp stuga mä, om jag hade
31 vetat då, att detta här skulle bli följdén, så hade jag hellre sagt nej te alltsammans å bott kvar
32 på stallkammarn i Falla i all min tid.

33 Det var starka ord, detta, det kände han, men han hade ingen lust att ta dem tillbaka.

34 —Om det hände nån slags —, började han, för nu hade det gått så långt med honom, att
35 han ville säga, att det inte skulle vara honom emot, om barnet på något sätt förolyckades,
36 innan det kom till världen. Men han hann aldrig tala ut. Han blev avbruten av ett litet pipande
37 från andra sidan väggen.

38 Vedskjulet var sammanbyggt med stugan, och när han nu hörde efter, kom det ena
39 pipandet efter det andra därinifrån. Han begrep förstås genast vad detta betydde, och nu blev
40 han sittande tyst en lång stund utan att visa varken sorg eller glädje. Till sist ryckte han litet
41 på axlarna.

42 —Ja, nu är det kommet då, sa han, å nu måtte jag väl i Guds namn få slippa in i stuga å
43 värma mej. Men den lindringen kom inte så snart heller, utan det blev återigen att sitta och
44 vänta timme efter timme.

45 Regnet höll på att strömma såsom förut, blåsten tog till, och fastän det bara var i slutet av
46 augusti, kändes det lika ruskigt som en novemberdag.

47 Till råga på allt kom han om en stund in på något annat, som gjorde honom än mer
48 bedrövad. Han började på att känna sig ringaktad och tillbakasatt.

49 —Det är tre hustrur utom barnmorska där inne hos Kattrina, sa han halvhögt. Di kunde väl
50 ändå ha gjort sej besvär, nån av dom, te å komma å säja mej om det är pojke eller tös. Han satt
51 och lyddes efter hur de gjorde upp eld i spisen. Han såg, att de sprang till källan efter vatten,
52 men att han fanns till, låtsade ingen om.

53 Rätt som det var, slog han händerna för ögonen och började vagga fram och tillbaka.

54 —Min snälla Jan Andersson, sa han, vad är det för fel mä dej? Varför går allting så illa för
55 dej? Varför har du alltid så lessamt? Å varför fick du inte gifta dej mä e vacker ung flicka i
56 stället förmä den gamla Lagårds-Kattrina hos Erik i Falla?

57 Han var så genombedrövad. Det trängde till och med ett par tårar fram mellan fingrarna.

58 —Varför är du så lite ansedd i socken, min snälla Jan Andersson? Varför blir du alltid
59 tebakasatt för andra? Du vet, att det finns di, som är likaså fattiga som du å likaså kléna te å
60 arbeta, men ingen blir så förbisedd som du. Vad kan det vara för fel på dej, min snälla Jan
61 Andersson?

62 Detta var en fråga, som han hade gjort sig ofta förr, fast förgäves. Han hade nog inte något
63 hopp, att han skulle finna svaret på den nu heller. Kanske det inte var något fel på honom, när
64 allt kom omkring? Kanske rätta förklaringen var den, att både Gud och människor var
65 orättvisa mot honom?

66 När han hade kommit in på den tanken, tog han händerna från ögonen och försökte ge sig
67 ene morsk uppsyn.

68 –Om du nånsin mer får komma in i din stuga igen, min snälla Jan Andersson, sa han, så
69 ska du inte så mycke som se åt barnungen. Du ska bara gå fram te spisen å ställa dej där å
70 värma dej utan å säja ett ord.

71 –Eller tänk, om du skulle ta å gå din väg! Du behöver ju inte sitta här längre nu, när du vet,
72 att allt är överståndet. Tänk, om du skulle visa Kattrina å di andra kvinnfolkena, att du är karl
73 för din hatt —

74 Han skulle just till att resa på sig, då mor i Falla visade sig i vedskjulsöppningen. Hon neg
75 så vackert och bad, att han skulle komma in i stugan och se på barnet.

76 Om det inte hade varit mor i Falla själv, som hade framfört bjudningen, så är det ovisst om
77 han hade gått in, så ond som han var. Men henne följde han ju med, fast utan att göra sig
78 någon brådska. Han bjöd till så gott han kunde att ta på sig den uppsynen och den hållningen,
79 som Erik i Falla hade, när han gick över sockenstugugolvet för att lägga sin sedel i valurnan,
80 och det lyckades honom ganska bra att se lika högtidlig och sur ut.

81 –Var så god, Jan! sa mor i Falla, och därmed slog hon upp dörrn till stugan. På samma gång
82 steg hon åt sidan för att låta honom gå före.

83 Vid första blicken såg han, att det var fint och uppstädat därinne. Kaffepannan stod ytterst
84 på spishällen för att svalna, och på bordet vid fönstret var det dukat med mor i Fallas
85 kaffekoppar på en snövit duk. Kattrina låg i sängen, och två andra hustrur, som hade varit där
86 för att hjälpa till, stod och tryckte sig upp mot väggen, för att han skulle ha fri utsikt över alla
87 anordningarna.

88 Mitt framför kaffebordet stod barnmorskan med ett bylte på armen. Han kunde inte låta bli
89 att tycka, att det såg ut, som om han den här gången skulle vara den förnämsta i laget.
90 Kattrina såg bort till honom med en mild blick, som ville hon fråga om han var nöjd med
91 henne. Alla de andra vände också ögonen mot honom, liksom väntade de beröm för allt det
92 besvär, som de hade gjort sig för hans skull.

93 Men det går inte så lätt att bli glad, när man har suttit och varit ond och frusen en hel dag.
94 Han kunde inte få bort Erik i Fallas min ur ansiktet och blev stående utan att säga ett ord.

95 Då tog barnmorskan ett steg framåt. Och stugan var inte större, än att hon med det enda
96 steget kom alldeles intill honom och kunde lägga barnet i armarna på honom.

97 – Här ska Jan få se på e lita jänta, å det e, som heter duga, sa hon.

98 Där stod han nu och höll mellan sina händer någonting, som var varmt och mjukt och
99 inrullat i en stor schal. Schalen var såpass undanviken, att han såg det lilla rynkiga ansiktet
100 och de små vissna händerna. Han stod och undrade vad kvinnfolken menade att han skulle ta
101 sig till med det här, som barnmorskan hade lagt i famnen på honom, då han fick en stöt, så att
102 både han och barnet skakade till. Den kom inte från någon av de andra, men om den gick från
103 den lilla flickan över till honom eller från honom till den lilla flickan, det kunde han inte reda
104 ut för sig.

105 Strax efteråt började hjärtat klappa i bröstet på honom, såsom det aldrig förr hade gjort,
106 och med detsamma var han inte längre frusen, och inte kände han sig ledsen och bekymrad
107 och inte ond heller, utan allt var bra. Det enda, som oroade honom, var, att han inte kunde
108 begripa varför det skulle dunka och slå på det sättet i bröstet på honom, då han varken hade
109 dansat eller sprungit eller klättrat i branta berg.

110 – Kära ni, sa han till barnmorskan, lägg hanna här, å känn efter! Jag tycker, att hjärtat slår
111 så konstigt.

112 – Det är riktig hjärtklappning, sa barnmorskan. Kanske att ni brukar ha så ibland?

113 – Nej, jag har aldrig haft det förr, försäkrade han. Aldrig på det här sättet.

114 – Mår ni illa då? Har ni ont någonstans?

115 Nej, det hade han ju inte.

116 Då kunde barnmorskan inte förstå vad det var för fel med honom.

117 – Jag ska i alla fall ta barnet ifrån er, sa hon.

118 Men då kände Jan, att barnet, det ville han inte lämna ifrån sig.

119 – Nej, låt mej ha kvar den lilla flicka! sa han.

120 Med detsamma måtte kvinnfolken ha läst något i ögonen på honom eller hört någonting i
121 rösten, som gjorde dem glada, för barnmorskan drog på munnen, och de andra rentav
122 storskrattade.

123 – Har Jan aldrig förr tyckt så mycke om nån, så att ni har fått hjärtklappning fördenskull?
124 sa barnmorskan.

125 – Nääj, sa Jan.

126 Men i samma stunden begrep han vad det var, som hade satt hjärtat i gång på honom. Och
127 inte nog med det, utan han började också ana vad som hade varit felet med honom i hela hans

128 liv. För den, som inte känner av sitt hjärta varken i sorg eller i glädje, den kan säkert inte
129 räknas som en riktig människa.

Bilaga 2. Textutdrag från den lättlästa versionen

1 **Det bultande hjärtat**
2 En regnig dag för nästan hundra år sedan skulle en kvinna föda barn.
3 Kvinnan hette Kattrina.
4 Hon var gift med en man som hette Jan.
5 Jan och Kattrina var fattiga människor.
6 De bodde långt in i skogen,
7 i en stuga som kallades Skrolycka.
8
9 Nu satt Jan i skjulet där de hade ved.
10 Han satt ensam, tjurade medan Kattrina
11 födde barnet.
12 Jan var på riktigt dåligt humör.
13 Det regnade in i skjulet, genom ett hål i taket.
14 Han var blöt och kall och arg.
15
16 Hans fru, Kattrina, ville gärna ha barn
17 men Jan var inte förtjust i ungar.
18 Så snart Jan tänkte på barnet blev han arg.
19 Han ville inte bli pappa. Vad ska jag med en unge till? tänkte Jan där han satt.
20 Det blir bara gråt och skrik så att man inte kan sova på nätterna.
21
22 Jag arbetar hårt ute i skogen varenda dag,
23 från morgon till kväll. Ändå är vi fattiga.
24 Vi har inte råd med något barn.
25
26 Jan tyckte så synd om sig själv.
27 Han var både arg och ledsen.
28 Det här barnet är det värsta som kunde hända oss, tänkte han.
29 Varför ska mitt liv vara så svårt?
30 Det är ingen som bryr sig om vad jag tycker.
31 Ingen har frågat mig om jag vill ha barn.

32
33 Det var ett riktigt oväder med storm
34 och regn ute. Vinden fick väggarna
35 i det lilla skjulet att skaka.
36 Regnet föll mot Jans rygg.
37 Hans skjorta kändes kall och blöt.
38 Ju längre han satt i skjulet
39 desto hemskare blev hans tankar.
40
41 Jag skulle aldrig ha gift mig med Kattrina,
42 tänkte han. Jag skulle ha gift mig
43 med en ung och vacker flicka.
44 Kattrina är bara en ful gammal kärring.
45 Barnet blir säkert fult, som hon.
46
47 Just som han tänkte så
48 stod det en kvinna i dörren.
49
50 Det var en av kvinnorna
51 som hade hjälpt Kattrina att föda.
52 Kvinnan såg glad ut. Hon neg för Jan.
53
54 – Nu har du blivit pappa, sade hon.
55 Du har fått en fin liten flicka.
56 Nu får du gå in och titta på henne.
57
58 Jan hade inte alls lust att titta på barnet.
59 Ändå följde han med kvinnan in i stugan.
60 Det var skönt att komma in i värmen
61 och känna doften av kaffe. Kattrina låg i sängen.
62 Hon såg trött men lycklig ut.
63
64 I rummet stod flera kvinnor
65 som hade hjälpt Kattrina att föda.

66 De hade dukat bordet, som om det var fest.
67 Jan såg den vita duken och de fina kopparna.
68 Skorpor och nybakade bullar låg på ett stort fat.
69 Kvinnorna ville fira flickan, som just hade fötts.
70
71 Jan hade inte lust att fira. Han gick fram
72 till spisen och värmde händerna över elden.
73
74 – Du vill väl hålla i flickan?
75 sade en av kvinnorna.
76
77 Hon stod mitt på golvet med barnet i famnen.
78 Barnet var inlindat i en filt.
79
80 Innan Jan hann säga något
81 hade kvinnan lagt barnet i hans armar.
82 Jan såg det lilla ansiktet som stack fram ur filten.
83 Ansiktet var skrynkligt och rött.
84 Jan såg på barnets händer.
85 Det var fina små händer som viftade i luften.
86
87 Nyss hade Jan tänkt så hemska tankar.
88 Han hade inte velat ha något barn.
89 När han fick hålla barnet i famnen
90 förändrades tankarna. Ilskan som han
91 hade känt var plötsligt försvunnen.
92 Jan kände sig bara glad och varm.
93 Nu frös han inte längre,
94 fastän kläderna var blöta.
95 Aldrig förut hade han sett ett sådant fint barn.
96 Jan var stolt.
97 Han höll handen under flickans huvud.
98
99 Plötsligt kände Jan att hans hjärta började slå,

100 snabbare och snabbare i bröstet. Till slut slog det
101 så snabbt att han blev riktigt rädd.
102
103 –Jag tror jag har fått fel på hjärtat, sade han.
104
105 En av kvinnorna gick då fram till Jan.
106 Hon lade handen på hans bröst.
107
108 – Oj då! sade kvinnan.
109 Brukar ditt hjärta slå så snabbt?
110
111 Jan skakade på huvudet.
112
113 – Det är bäst att ni ger barnet till mig, fortsatte kvinnan.
114
115 – Snälla ni, sade Jan. Låt mig hålla i flickan en liten stund till.
116
117 Då log Kattrina i sängen
118 och alla kvinnorna började skratta.
119 Jan förstod inte alls vad som var så roligt.
120
121 – Det är inget fel på ditt hjärta.
122 Du är inte sjuk, skrattade kvinnan.
123
124 – Men vad är det då för fel? undrade Jan.
125
126 – Ditt hjärta slår snabbt
127 för att du älskar flickan så mycket.
128 Har du aldrig tyckt om någon så mycket
129 att du känner det i hjärtat?
130

131 Jan skakade på huvudet.
132 Han visste inte om
133 att kärlek kan kännas i hjärtat.
134 Hans liv hade varit ensamt och trist.
135 Jan hade aldrig älskat någon människa förut.
136 Inte ens sin fru, Kattrina,
137 hade han känt kärlek till.
138 Nu skulle hans liv förändras.
139 Jan förstod att han älskade någon
140 för första gången i sitt liv.
141
142 Han älskade sin dotter och skulle alltid göra det.

